

ניוזלטר

חפצי תרבות ממלחמת העולם השנייה

המוזיאון הלאומי, תל אביב

כד עם מכסה, "מפעל מייסן
לפורצלן" (Meissener Porzellan
Manufaktur) (1720 - 1725
בקירוב) מאוסף אופנהיימר.
מידע נוסף על הפריט

עבר שביר: פורצלן מייסן

בדצמבר 2019 החליט שר החינוך, התרבות והמדע, בהמלצה של ועדת ההשבה, להחזיר 107 קבוצות פריטים מפורצלן מייסן לירשיו של ד"ר פרנץ אופנהיימר. הפריטים הם עדים אילמים להיסטוריה המטלטלת של פרנץ אופנהיימר ומשפחתו. מהבריחה בשנת 1936 מגרמניה לאוסטריה, אחר כך בשנת 1938 הבריחה לארצות הברית. אופנהיימר מכר את פריטי הפורצלן כדי לאפשר זאת, ובכך הייתה זאת מכירה כפויה.

בספטמבר 2021 העמידו היורשים 117 פריטים למכירה פומבית בסותבי'ס בניו יורק. יותר ממחצית האוסף נרכשה על ידי הרייקסמוזיאום, ובכך הם חזרו למוזיאון. על הסיפור המיוחד הזה הכין המוזיאון תערוכה, סרט וגם פודקאסט תחת הכותרת 'עבר שביר'.

קרא כאן את ההמלצה ואת ההודעה לעיתונות של ועדת ההשבה.

בניוזלטר זה אנו מודיעים לכם על פעילותה של "הסוכנות הממשלתית למורשת תרבות של הולנד" (RCE) בתחום חפצי התרבות שנבזזו, הוחרמו או נמכרו בכפייה בהולנד לפני או במהלך מלחמת העולם השנייה. כמו כן, אנו מפנים למידע מעניין מהארגונים עימם אנו עובדים בשיתוף פעולה הדוק, כמו "ועדת ההשבה" (Restitutiecommissie) ומכון NIOD לחקר מלחמה, שואה ורצח עם.

ועדת הליווי לחקר המוצא

הוועדה הבלתי-תלויה שעליה הכריז שר החינוך, התרבות והמדע, המלווה את המחקר, כבר הוקמה. הוועדה עוקבת אחר טיב המחקר שיש לבצע ושכבר בוצע וקובעת אם הוא עומד בקריטריונים הדרושים לקביעת מקורם של פריטים מאוסף NK בצורה מדויקת ככל האפשר. באופן קונקרטי, פירוש הדבר שהוועדה בודקת אם מתבצעים הצעדים הנכונים בחקירה ואם נבדקים הארכיונים הנכונים. כמובן שארכיונים חדשים או תובנות מתקדמות יכולים להביא לשינויים במחקר, ועל כך ייערך דיון עם הוועדה.

הוועדה מורכבת מפרופ' ד"ר רודי אקארט (Rudi Ekkart) (יושב ראש), ד"ר הנריקה הובלמן (Henrike Hövelmann) M.A., ד"ר כריסטיאן רופרט (Christiaan Ruppert) וד"ר חרדין ורסחור (Gerdien Verschoor). הם יוצגו בפניכם בניוזלטר זה.

המוזיאון הלאומי, תל אביב

ועדת הליווי, משמאל לימין: הנריקה הובלמן, כריסטיאן רופרט, חרדין ורסחור ורודי אקארט.

המוזיאון הלאומי, תל אביב

הצוות להעצמת המחקר של אוסף NK במרכז האוסף בהולנד.

צוות המחקר של "נכסי האמנות ההולנדית" (NK) הורחב

בספטמבר החלו שישה חוקרים צעירים לעבוד ב"סוכנות הממשלתית למורשת תרבותית" (RCE). הם חלק מהצוות שיתמקד בשנים הקרובות בחקר המוצא המחודש והמשלים של פריטים מהאוסף של NK ובהנגשה וחשיפה של מידע ונתונים רלוונטיים. כמו כן, הם ייעזרו יותר באמצעי תקשורת ובפעולות נוספות שנועדו להסב את תשומת הלב לאוסף NK ולחקר המוצא ולתת מידע על מדיניות ההשבה.

עם הרחבה זו רוצה ה-RCE לתת דחיפה משמעותית לבדיקה של אוסף NK, במטרה לקבל תמונה ברורה עוד יותר של היסטוריית המוצא של פריטים ולהיענות ליותר בקשות השבה, על מנת להחזיר נכסים לבעלים החוקיים ולירשיהם.

במהדורה זו תוכלו לערך היכרות עם רודי אקארט ועם הנריקה הובלמן

הופיעו

< בספטמבר הופיעה המהדורה החדשה של הניוזלטר מאת הרשת האירופית של ועדות ההשבה. היא פורסמה באתר של ועדת ההשבה. Newsletter of Network of European Restitution Committees on Nazi-Looted Art

< דוח שנתי של ועדת ההשבה לשנת 2021

שאלות או הגשת בקשה?

האם אתם מחפשים מידע על ההשבה או אוסף נכסי האמנות ההולנדי? הסוכנות הממשלתית למורשת תרבות של הולנד מהווה נקודת הקשר הראשונה למי שעשויים להיות בעלי זכויות ולמנהלי אוספים לגבי מדיניות ההשבה, הנהלים וחקר המוצא כדי להקל את ההגשה של בקשת השבה. חוקרים יכולים לבקש עצות לגבי הביצוע של חקר המוצא ולקבל הפניה לארכיונים וארגונים זמינים שיכולים לסייע בכך. אנו מנגישים מידע בין היתר באמצעות האתר שלנו. שם תראו גם כיצד להגיש בקשה להשבה. בעלי עניין, חוקרים, סטודנטים ומתעניינים אחרים עם שאלות יכולים לפנות לדוא"ל

restitutie@cultureelergoed.nl

נשמח לעזור.

עקב ממצאים חדשים - השבה ליורשים

גם הציור מבט על מורנאו עם כנסייה של ואסילי קנדינסקי, שנמצא במהלך פרויקט הבדיקה של "רכישות על ידי מוזיאונים מאז 1933" התברר כיצירה עם "עבר מלחמתי" שדרש חקירה מעמיקה יותר. הציור נמצא מאז 1951 באוסף של "מוזיאון ון אבה" באיינדהובן. בשנת 2018 נדחתה בקשה קודמת של היורשים שטרן-ליפמן, משום שבזמנו לא ניתן היה לקבוע שהיצירה יצאה מרשות הסבתא (רבתא) שלהם בתקופת המשטר הנאצי. מבדיקות שבוצעו לאחרונה עלו אינדיקציות שונות שהופכות זאת לסביר. על כן עיריית איינדהובן תחזיר את הציור ליורשיה של יוהנה מרגרטה שטרן-ליפמן (1874-1944).

ניתן לעיין בראיות בהמלצה של ועדת ההשבה ובהודעה לעיתונות.

מבט על מורנאו עם כנסייה מאת ואסילי קנדינסקי.

אילוסטרציה: אירנה

הפריטים לידי המשטר הנאצי והוחזרו מגרמניה לאחר המלחמה. בדיקה נוספת הובילה להמלצה של ועדת ההשבה לדחות את הבקשה. קרא כאן את ההמלצה של ועדת ההשבה.

נישואי טוביאס ושרה, ציור של פיטר קוקה ון אלסט (Pieter Coecke van Aelst), מצויר בעט ומכחול בצבע חום. (1540-1545).

אילוסטרציה: אסטרליה

שתי החלטות השבה באוגוסט

תת-שר התרבות והתקשורת גונאי אוסלו (Gunay Uslu) קיבלה באוגוסט שתי החלטות לגבי השבה. החלטה הראשונה נוגעת להשבת הציור נישואי טוביאס ושרה מאת האמן פיטר קוקה ון אלסט (Pieter Coecke van Aelst) ליורשיו של ארתור פלדמן (1877-1941). היא נענתה בכך להמלצה של ועדת ההשבה, שלפיה אין זה סביר דיו שהאספן התפטר מהציור מרצונו ב-15 במרץ 1939. הגסטאפו פשט אז על הווילה של משפחת פלדמן בברנו (Brno) והחריים את כל הרכוש, כולל אוסף האמנות. קרא כאן את ההמלצה ואת ההודעה לעיתונות של ועדת ההשבה.

החלטה השנייה נוגעת לבקשת ההשבה של 26 פריטים מאוסף NK לידי מספר יורשים של בעל מניות בבנק ליסר את רוזנקראנץ. הפריטים היו בבעלות הבנק בעת חיסולו באפריל 1940, ובעקבות זאת הבנק מכר את הפריטים. בסופו של דבר הגיעו

רכוש משותף

במהלך חקירת הרכישות על ידי מוזיאונים מאז שנת 1933 התגלו אחת-עשרה צלחות מג'וליקה מהמאה ה-17 באוסף של "מוזיאון בוימאנס ון בנינגן"

סיימון גודמן, יורש של משפחת גוטמן.

אילוסטרציה: אירנה

Boijmans van Beuningen) ברוטרדם עם עבר אפשרי של שוד, החרמה, מכירה בכפייה או נסיבות חשודות אחרות. המוזיאון והיורשים החליטו לבקש ייעוץ מחייב מוועדת ההשבה. ואולם, מחקר מעמיק לא גילה היכן נמצאו הפריטים בין השנים 1933 ל-1955. מכיוון שלא ניתן היה לקבוע שהרכוש אבד נגד רצון הבעלים, פתחו המוזיאון והיורשים בדיאלוג. הם החליטו על חלוקה של אחת-עשרה הצלחות. שש צלחות מג'וליקה הוחזרו למשפחה, את חמש הנותרות אפשר לראות ב"מחסן בוימאנס ון בנינגן", שם מסופר סיפורם של משפחת גוטמן ושל אוסף גוטמן.

על ידי שיתוף הפעולה בין המוזיאון ליורשים, ועדת ההשבה אינה נותנת כבר ייעוץ מחייב.

להירשם

אם תרצו להתעדכן בהתפתחויות בתחום חפצי התרבות שאבדו במלחמת העולם השנייה והשבתם? ניתן להירשם כאן לניוזלטר.